

แนวคิดด้วยอำนาจรัฐภายใต้เจ้าผู้ครองนครของมาคิอาเวลลี
และการได้มาซึ่งอำนาจของคณะรัฐประหารไทย
CONCEPT OF STATE POWER UNDER THE RULER OF MACHIAVELLI
AND THE ACQUISITION OF POWER BY THE THAI COUP JUNTA

กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์¹, พระมหาอรุณ ปณญารุโณ²
พระครูปลัดสุวัฒนพรหมจริยคุณ³, เกษฎา ผาทอง⁴, สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์⁵
Kanjira Wjitwatchararak¹, Phramaha Arun Panyaruno²
Phrakrupaladsuwatthanaphromajariyakhun³, Ketsada Phathong⁴, Supattra Santirungroj⁵
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2565
บทคัดย่อ

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยปรากฏการรัฐประหารมาแล้ว 13 ครั้ง คณะรัฐประหารได้อ้างความชอบธรรมในการยึดอำนาจโดยให้เหตุผลว่า เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสถานการณ์วุ่นวายภายในประเทศการศึกษาแนวคิดด้วยอำนาจรัฐผ่านงานเขียนเรื่อง “The Prince เจ้าผู้ปกครองนคร” ของมาคิอาเวลลี ซึ่งจากการศึกษาพบว่าสิ่งที่เหมือนกันระหว่างแนวคิดด้วยอำนาจรัฐภายใต้เจ้าผู้ครองนครของมาคิอาเวลลีและการได้มาซึ่งอำนาจของคณะรัฐประหารไทย นับตั้งแต่คุณลักษณะของผู้ปกครองทั้งสามประการ คือ 1. ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องรักษาสัญญา พิจารณาจากการแก้ไขปัญหามองเมืองด้วยวิธีรัฐประหาร ซึ่งมีได้เป็นไปตามกลไกของระบอบประชาธิปไตย 2. มีลักษณะเป็นทั้งราชสีห์และสุนัขจิ้งจอก กล่าวคือมีการใช้อำนาจสร้างความยำเกรง เป็นลักษณะของราชสีห์ และการใช้กลไกทางรัฐธรรมนูญเพื่อรักษาไว้ซึ่งอำนาจเป็นลักษณะอันเฉลียวฉลาดของสุนัขจิ้งจอก และ 3. คณะรัฐประหารไทยมิได้ใช้หลักการตามกรอบของคุณธรรม เพราะการรัฐประหารเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลโดยวิธีการอันละเมิด และนำไปสู่วิธีการได้มาซึ่งอำนาจของคณะรัฐประหารไทย เมื่อพิจารณาสาเหตุแห่งการยึดอำนาจมีความเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ การแสวงหา และการรักษาไว้ซึ่งอำนาจกองทัพ เห็นได้ชัดเจนจากประวัติศาสตร์การรัฐประหารในทุกยุคสมัย

คำสำคัญ: 1.อำนาจรัฐ 2.ผู้ปกครอง 3.รัฐประหาร

^{1,2,3,4,5} อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

^{1,2,3,4,5} Lecturer, Bachelor of Arts Program in Political, Mahamakut Buddhist University

Corresponding author; Email: kanjira9@gmail.com

(Received: 5 May 2023; Revised: 22 May 2023; Accepted: 15 June 2023)

ABSTRACT

After the change of government from an absolute monarchy to a democratic system with the King as the head of state. The political situation of the Thai state has seen 13 coups. The junta has claimed the legitimacy of seizing power by reasoning that to resolve conflicts and chaos in the country, the study of the concept of state power through Machiavelli writing "The Prince". The study found that the parallel between the idea of state power under Machiavelli's ruler and the acquisition of power by the Thai coup d'état. Since the three characteristics of parents are: 1. Parents do not need to keep their promises. considered from solving political problems by coup d'état which is not in accordance with the mechanism of democracy, 2. looks like both a lion and a fox that is to say, power is used to create fear, is the nature of the lion and the use of constitutional mechanisms to maintain power and 3. the Thai coup d'état did not apply principles based on virtue. Because a coup is a process of changing the government by infringing methods. and lead to the way of obtaining the power of the Thai coup d'état When considering the reasons for the seizure, it relates to the interests, acquisition and retention of military power. This is evident from the history of coups in all eras.

Keywords: 1.State Power 2.Ruler 3.Coup

บทนำ

จากการศึกษาประวัติศาสตร์การรัฐประหารในประเทศไทยพบว่า การก่อรัฐประหารเกิดขึ้นเป็นจำนวน 13 ครั้ง และหากพิจารณานับตั้งแต่ พ.ศ.2475 ถึง 2565 ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้การบริหารของรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นโดยคณะรัฐประหารมาเป็นระยะ รวบรวมว่าการรัฐประหารเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองของไทยมาโดยตลอด ขณะเดียวกัน การยึดอำนาจที่กระทำในช่วงระยะเวลาที่ห่างกันไม่นานยังสะท้อนถึงความอ่อนแอของระบอบประชาธิปไตยของไทย ที่เปิดโอกาสให้เกิดการแทรกแซงโดยกองทัพในห้วงเวลาหลังการปฏิวัติสยามตลอด 90 ปีที่ผ่านมา การได้มาซึ่งอำนาจของคณะรัฐประหารซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาททางการเมืองเป็นอย่างมาก เนื่องจากคณะรัฐประหารมีที่มาจากกองทัพมีความเข้มแข็งทางอุดมการณ์และแนวความคิด (สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร และ วรวิทย์ กลิ่นสุข, 2564) การรัฐประหารกับการเมืองไทยจึงเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันได้ยาก จากการศึกษาประวัติศาสตร์การทำรัฐประหารส่วนมากเป็นการดำเนินการโดยทหาร ให้ได้มาซึ่งการครองอำนาจทางการเมืองในแต่ละยุคสมัย จึงมีความสำคัญที่จะต้องศึกษาในประเด็นของการได้มาซึ่งอำนาจการปกครองรัฐจากการรัฐประหารนั้นมีความชอบธรรมตามระบอบการ

ปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ โดยนำแนวคิดที่ว่าอำนาจรัฐภายใต้เจ้าผู้ครองนครของมาคิอาเวลลีมาเป็นแนวทางในการศึกษาเปรียบเทียบ

จากการศึกษาแนวคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี ผ่านงานเขียนเรื่อง “The Prince” เป็นที่รู้จักกันในเรื่องเจ้าผู้ปกครองนคร ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ริเริ่มแนวทางของปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ โดยทัศนคติของผู้ศึกษาทั่วไปที่มีต่อ The Prince นำมาซึ่งชื่อเสียงทั้งในด้านบวกและทั้งในด้านลบ กล่าวคือ ในด้านบวก The Prince ได้รับการยกย่องว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการนำเสนอแนวคิดทางการเมืองสมัยใหม่ มาคิอาเวลลีเสนอแนวคิดหรือวิธีพิจารณาแนวการเมืองที่ทำให้เราไม่ต้องติดหรือยึดอยู่กับหลักการหรือศีลธรรมอันสืบทอดมาแต่โบราณ เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้ผู้คนสามารถเป็นอิสระจากความเข้าใจหรือความคิดในแบบเดิม ส่วนในด้านลบ หนังสือเล่มนี้มีลักษณะของการนำเสนอวิธีการในการให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง และการใช้อำนาจทางการเมืองโดยไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบชั่วดี และดูเหมือนจะสนับสนุนให้ผู้ปกครองรู้จักใช้เล่ห์เพทุบายและความโหดร้าย (วีระ สมบูรณ์, 2561) เพื่อให้ได้มาและรักษาไว้ซึ่งอำนาจอีกด้วย

การศึกษาจากบทที่ 15 ของ The Prince ซึ่งว่าด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองจะได้รับการยกย่องหรือถูกตำหนิ นั้น มาคิอาเวลลีได้แสดงจุดยืนทางความคิดของเขาอย่างตรงไปตรงมาเกี่ยวกับ “ศีลธรรม” หรือ “คุณงามความดี” ที่เขามีได้ยกย่องและให้ความสำคัญ ทว่าสิ่งที่เขาต้องการหาคำตอบกลับเป็นรูปแบบวิธีการของผู้ปกครองต่างหาก โดยข้อความหนึ่งปรากฏไว้ดังนี้ว่า “ตอนนี้ เหลือแต่ดูว่า แบบวิธีการของเจ้าผู้ปกครองควรจะเป็นอะไร และเขาควรจะทำอย่างไร ในส่วนที่เกี่ยวกับข้าแผ่นดินและมิตรของเขา และเพราะข้าพเจ้ารู้ว่ามีหลายคนแล้วที่ได้เขียนเรื่องนี้ ข้าพเจ้าจึงเกรงว่าข้าพเจ้าจะถูกมองว่าถือดี ที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้อีก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อที่ข้าพเจ้าเห็นเหจากระเบียบแบบแผนของคนอื่น ๆ ในข้อโต้แย้งเรื่องนี้ แต่เนื่องจากเป็นความตั้งใจของข้าพเจ้าที่จะเขียนสิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับเขาผู้ซึ่งเข้าใจ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า การเข้าไปเบื้องหลังให้ถึงความจริงที่มีผลของเรื่องนี้ เป็นการได้ประโยชน์มากกว่าการไปถึงจินตนาการของสิ่งนั้น และหลายคนได้เคยจินตนาการถึงมหารัฐและรัฐโดยเจ้าผู้ปกครองที่ไม่เคยมีใครเห็นหรือรู้ว่ามีอยู่ในความจริง เพราะระหว่างการใช้ชีวิตอยู่จริง ๆ อย่างไร กับการที่เราควรมีชีวิตอย่างไรนั้น มีความห่างไกลกันมากเสียจนว่าเขาผู้ซึ่งไม่กระทำในสิ่งซึ่งกระทำกัน เพื่อสิ่งซึ่งควรกระทำ ก็ได้เรียนรู้รสความพินาศของเขาแทนการรักษาตนให้รอด เพราะคนที่ปรารถนาจะแสดงความดีในทุก ๆ เรื่องต้องพินาศในหมู่คนจำนวนมากที่ไม่ดี ดังนั้น หากเจ้าผู้ปกครองปรารถนาจะคงรักษาตนเองไว้ ก็จำเป็นที่เขาจะต้องเรียนรู้ให้สามารถไม่เป็นคนดีได้ และใช้หรือไม่ใช้มัน สุดแล้วแต่ความจำเป็น” (มาคิอาเวลลี, นิโคโล, 2552)

แนวคิดที่ว่าด้วยอำนาจรัฐภายใต้เจ้าผู้ครองนครของมาคิอาเวลลีและการได้มาซึ่งอำนาจของคณะรัฐประหารไทย เป็นประเด็นมุ่งศึกษารูปแบบหรือลักษณะการได้มาซึ่งอำนาจของคณะรัฐประหารไทยตาม

แนวทางการศึกษาว่าด้วยรัฐภายใต้เจ้าผู้ปกครอง โดยพิจารณาความสอดคล้องกับแนวคิดคุณสมบัติของผู้ปกครองอันจะมีผลสืบเนื่องไปสู่การได้มาซึ่งอำนาจในรูปแบบต่าง ๆ ตามทัศนะของมาคิอาเวลลี

แนวคิดว่าด้วยอำนาจรัฐภายใต้เจ้าผู้ครองนครของมาคิอาเวลลี

ในบรรดานักทฤษฎีการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ในยุคใหม่ต้องศึกษาแนวคิด รายชื่อที่ยาวเหยียดต้องปรากฏชื่อ มาคิอาเวลลี (Machiavelli) สามัญชนแห่งฟลอเรนซ์ ซึ่งภายหลังได้มีโอกาสขึ้นเป็นนักการทูต เขาเป็นผู้เขียนหนังสือ “เจ้าผู้ปกครอง” หรือ “The Prince” เล่มน้อยที่เคยถูกศาสนจักรขึ้นบัญชีดำ แต่ทรงอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับผู้ครองนคร

ผู้ครองนคร หรือ ผู้ปกครอง ตามทรรศนะของมาคิอาเวลลี ควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

ประการแรก ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องซื่อสัตย์ แต่ต้องมองโลกตามความเป็นจริง มาคิอาเวลลีเสนอว่าผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องรักษาสัญญา ถ้าการรักษาสัญญานั้นจะทำให้เกิดโทษภัยหรืออันตรายต่อผู้ปกครอง เหตุผลสำคัญอย่างหนึ่งคือเขามองว่ามนุษย์นั้นชั่วร้าย ซึ่งเป็นทรรศนะที่มองมนุษย์แบบ “ทุนนิยม” หรือ “ทุนทรศานิยม” การมองเช่นนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในงานเขียนเรื่อง The Prince (วินัย ผลเจริญ, 2556)

ประการที่สอง ผู้ปกครองจะต้องนำเกรงขามแบบราชสีห์ และต้องเฉลียวฉลาดเจ้าเล่ห์แบบสุนัขจิ้งจอก (การุณ ไสงาม, 2550) ความน่าเกรงขามดังเช่นราชสีห์จะก่อให้เกิดความยำเกรง เป็นประโยชน์ต่อการรักษาอำนาจ เพราะมนุษย์นั้นจะไม่กล้าล่วงเกินผู้ที่ตนกลัว ขณะที่ไหวพริบเฉลียวฉลาดอย่างสุนัขจิ้งจอกจะทำให้ผู้ปกครองผ่านพ้นภัยอันตรายเมื่อต้องเผชิญกับเล่ห์เหลี่ยมของศัตรู รวมถึงผู้อยู่ภายใต้การปกครองของตนได้

ประการที่สาม ผู้ปกครองต้องแสวงหาและรักษาไว้ซึ่งอำนาจโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรม สิ่งซึ่งทำให้บรรลุปเป้าหมายทางการปกครอง มาคิอาเวลลีไม่ได้จำกัดความคิดว่าต้องยึดในกรอบคุณธรรม ศีลธรรม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ามาคิอาเวลลีเสนอความคิดแบบไร้ศีลธรรม เพียงแต่เสนอแนวคิดแบบไม่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมต่างหาก ในทรรศนะของเขาศีลธรรมเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง คุณค่าหรือคุณลักษณะที่เป็นเลิศที่จะทำให้บรรลุปเป้าหมายนั้นไม่ได้มีความหมายเท่ากับคุณงามความดี อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ความดี ความชั่ว ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่จริงในตัวเองหรือธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยเหตุผลความจำเป็นในการอยู่ร่วมกันเพื่อประโยชน์สุข ดังนั้น หากสถานการณ์มีความจำเป็นจริง ๆ ที่จะต้องกระทำการที่เห็นกันว่าไม่ดีเพื่อยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นในการปกครอง ผู้ที่สุขุมรอบคอบก็ต้องกระทำ (วสันต์ ลิ้มปัสเฉลิม, 2553)

กล่าวได้ว่า มาคิอาเวลลี สนับสนุนให้ผู้ปกครองมองสถานการณ์ในรัฐตามความเป็นจริง มีไหวพริบเท่าทันเล่ห์เหลี่ยมของศัตรู ใช้ความน่ายำเกรงสร้างความกลัวแก่ศัตรูหรือผู้อยู่ใต้ปกครองเพื่อรักษาอำนาจที่มีและประโยชน์สุขของรัฐ

แนวคิดว่าการได้มาซึ่งอำนาจรัฐ

มาคิอาเวลลี กล่าวถึงการได้มาซึ่งอำนาจของผู้ปกครองนครไว้ 2 ประเภท ได้แก่ 1. การขึ้นครองรัฐโดยอาชญากรรม และ 2. การขึ้นครองรัฐโดยการสนับสนุนของพี่น้องพลเมืองของเขาเอง

ผู้ปกครองประเภทแรก มีลักษณะที่ไม่อาจกล่าวอ้างได้ว่าเป็นไปด้วยคุณธรรม เนื่องจากที่มาของผู้ปกครองไม่ได้มาจากการสนับสนุนของผู้อื่น ทว่าใช้ตำแหน่งแห่งตน เช่น ตำแหน่งทางการทหาร เป็นต้น หรืออาจได้มาโดยผู้ทรงอำนาจ หรือ การยึดครองอำนาจด้วยการกระทำอันละเมิด เป็นการทำให้คนคนหนึ่งได้มาซึ่งรัฐทว่าไร้สง่าราศี มีลักษณะการปกครองด้วยนโยบายที่ไร้ซึ่งความเมตตา ขณะที่ผู้ปกครองประเภทที่สอง ได้รับอำนาจจากความนิยมของพลเมือง การบรรลุเป้าหมายไม่จำเป็นต้องอาศัยความเป็นอัจฉริยะหรือโชคชะตา แต่อาศัยไหวพริบอันเฉียบไวและความสามารถของผู้ปกครอง (มาคิอาเวลลี, นิโคล)

จากการศึกษาดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่าการได้มาซึ่งอำนาจรัฐตามแนวคิดของมาคิอาเวลลีกล่าวไว้ 2 ประเภท ได้แก่ การขึ้นครองรัฐโดยอาชญากรรม หมายถึงลักษณะที่ไร้คุณธรรม ต่างจากการได้มาซึ่งอำนาจผ่านการสนับสนุนจากพลเมืองของตนเอง ซึ่งประเภทหลังนี้เรียกว่ามีความชอบธรรมในการขึ้นครองอำนาจ

แนวคิดว่าการยึดครองรัฐ

มาคิอาเวลลียังได้กล่าวถึง การยึดครองอำนาจรัฐไว้อีก 2 ลักษณะ คือ 1. รัฐซึ่งยึดครองโดยคุณธรรมของผู้ยึดครองเอง และ 2. รัฐซึ่งยึดครองโดยพึ่งพากองกำลังของผู้อื่นและโชคชะตา

มาคิอาเวลลีมีความเห็นว่าผู้ปกครองจำเป็นต้องมีคุณธรรมเป็นของตนเอง เพื่อจัดการกับบรรดาโชคชะตาที่ถาโถมเข้ามา แต่คุณธรรมในที่นี้มิใช่ศีลธรรมหรือคุณงามความดี แต่เป็นไหวพริบความสามารถดังเช่นในกรณีของเมืองฟลอเรนซ์ซึ่งเป็นที่มั่นน้ำผ่าน เขาเสนอเรื่องการสร้างเขื่อน ซึ่งเป็นสาระสำคัญของมาคิอาเวลลีที่ว่า คุณธรรมที่เขาพยายามจะบอกกับผู้ปกครองก็เพื่อทัดทานโชคชะตาที่แปรเปลี่ยนไม่รู้จักจบจักสิ้น โชคชะตาเป็นสิ่งที่คาดเดาไม่ได้ เหมือนกระแสน้ำที่จะถาโถมเข้ามาหาผู้ปกครอง ผู้ปกครองจึงควรมีคุณธรรมเป็นเชือกผูกลำที่จะคอยจัดการกระแสแห่งโชคชะตา ซึ่งจะแปรเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาและไม่มีวันเข้าใจได้ โชคชะตาจึงเป็นสิ่งที่มาคิอาเวลลีไม่สามารถควบคุมได้จนตอนจบงานของเขา (กานต์ บุญยะกาญจน์)

สรุปแนวคิดว่าการยึดครองรัฐ ตามทัศนะของมาคิอาเวลลีจะยกย่องผู้ปกครองที่มีคุณธรรมในการยึดครองอำนาจมากกว่าผู้ปกครองที่อาศัยโชคชะตา เพราะโชคชะตาเป็นสิ่งที่แปรเปลี่ยนได้ตลอดเวลา แต่คุณธรรมจะนำพาให้ภารกิจของผู้ปกครองสำเร็จลุล่วงไปได้

แนวคิดด้วยรัฐประหาร

รัฐประหาร หรือ การรัฐประหาร (coup d'état คุเดตา) หมายถึง การล้มล้างรัฐบาลผู้บริหารปกครองรัฐในขณะนั้น แต่มิใช่การล้มล้างระบอบการปกครองหรือทั้งรัฐ และไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรง หรือเกิดเหตุนองเลือดเสมอไป เช่นหากกลุ่มทหารอ้างว่า รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง บริหารประเทศชาติผิดพลาด และจำเป็นต้องบังคับให้รัฐบาลพ้นจากอำนาจ จึงใช้กำลังบังคับให้ออกจากตำแหน่ง โดยประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ หรือประกาศให้มีการเลือกตั้งใหม่ ภายในเวลาที่กำหนด ลักษณะนี้ก็เรียกได้ว่า เป็นการก่อรัฐประหาร โดยในวิชาการพัฒนาการเมือง ซึ่งเป็นสาขาวิชาทางรัฐศาสตร์ จะถือว่าการรัฐประหาร มิใช่วิถีทางของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และถือเป็นความเสื่อมทางการเมือง (political decay) แบบหนึ่ง ทั้งนี้ หากความพยายามในการก่อรัฐประหาร ไม่ประสบความสำเร็จ ผู้ก่อการมักถูกดำเนินคดีในข้อหาทกบฏ

(สุรชาติ บำรุงสุข, 2551) ได้ให้ความหมายของคำว่า รัฐประหาร อันหมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาลโดยไม่เป็นไปตามกติกาหรือข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญ และการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เกิดจากการใช้อำนาจทางการเมือง (หรือเครื่องมือทางการเมือง) ทั้งที่อยู่ในลักษณะของการใช้จริง หรืออ้างจะใช้จริงก็ตาม การเปลี่ยนผู้นำทางการเมืองมักจะเป็นไปโดยวิธีการของการยึดอำนาจจากรัฐบาลเดิม และจัดตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้น ซึ่งรัฐบาลที่เกิดขึ้นหลังจากการยึดอำนาจนั้น อาจอยู่ในรูปแบบที่กองทัพเป็นผู้ควบคุมรัฐบาลโดยตรง หรืออาจอยู่ในลักษณะของการที่กองทัพเป็นพันธมิตรกับพลเรือนบางส่วน และใช้พลเรือนเหล่านี้ในการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นบังหน้า

(ประชา เทพเกษตรกุล, 2535) ได้ให้ความหมายของ รัฐประหาร ว่าหมายถึง การตัดสินใจเข้ายึดอำนาจรัฐบาลโดยกลุ่มการเมืองหรือกองทัพภายในระบบการเมืองนั้น การทำรัฐประหารแตกต่างจากการปฏิวัติ เพราะการทำรัฐประหารไม่จำเป็นต้องมีการก่อจลาจลโดยมวลชนและไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสถาบันการเมืองและสังคม ส่วนการปฏิวัตินั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสถาบันการเมืองและสถาบันสังคมทั้งหมด ในการทำรัฐประหาร ผู้ก่อการรัฐประหารมักจะเข้าจับกุมและสังหารผู้นำทางการเมืองและผู้นำกองทัพเข้าควบคุมสถานที่สำคัญทางการบริหารรัฐบาล และควบคุมหน่วยงานทางด้านสาธารณูปโภค และทำการใช้สื่อมวลชนให้อยู่ในความสงบและยอมรับอำนาจปกครองของผู้นำชุดใหม่

สรุปจากการศึกษาความหมายของรัฐประหาร พบว่าเป็นการดำเนินการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลด้วยวิธีการใช้กำลังผ่านกลุ่มการเมืองหรืออำนาจทางการเมือง ก่อตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้นในรูปแบบที่กองทัพ

เป็นผู้ควบคุมรัฐบาล หรือเป็นได้ทั้งการใช้รัฐบาลพลเรือนจัดตั้งบังหน้า การกระทำรัฐประหารไม่จำเป็นต้องเกิดการจลาจลใดใดทั้งสิ้น แต่ผู้ก่อการรัฐประหารจะเข้าควบคุมหน่วยงานของรัฐและสื่อมวลชนให้อยู่ในความสงบ และอยู่ในสภาพที่ยอมรับผิดชอบต่ออำนาจ

สาเหตุที่ทำให้เกิดการรัฐประหาร

(สุรชาติ บำรุงสุข, 2551) กล่าวถึง สาเหตุของการเกิดของรัฐประหาร อาจอธิบายได้ 3 ปัจจัยที่สำคัญ คือ

1. ปัจจัยภายนอกกองทัพ ได้แก่ ภาพรวมเศรษฐกิจและสถานการณ์ทางสังคมการเมืองของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงหรือสงครามภายใน และรวมถึงปัญหาความแตกแยกด้านชาติพันธุ์ด้วย จะเห็นได้ว่าปัญหาดังกล่าวล้วนเป็นเงื่อนไขที่อาจไปสู่การตัดสินใจของผู้ยึดอำนาจ เพราะพิจารณาความไม่เข้มแข็งของรัฐบาล ซึ่งไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้น ปัจจัยในข้อนี้อาจเรียกอีกได้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นปัจจัยภายในประเทศ

2. ปัจจัยภายในกองทัพ เป็นปัญหาในเรื่องของผลประโยชน์เชิงสถาบัน หรือความไม่พอใจส่วนตัวของผู้นำทหาร เช่น ทหารมักไม่พอใจรัฐบาลพลเรือนที่ดัดบประมาณกองทัพ หรือความพยายามในการขยายองค์กรที่เป็นกองกำลังกึ่งทหาร เพราะมองว่าเป็นการสร้างหน่วยกำลังเพื่อแข่งขันกับทหาร เป็นต้น นอกจากนี้ความไม่พอใจส่วนตัวก็เป็นปัจจัยที่มองข้ามไม่ได้ ดังจะเห็นได้ว่าในหลาย ๆ ครั้งที่มีการรัฐประหารเกิดเพราะปัญหาความไม่พึงพอใจส่วนตัวของผู้นำกองทัพที่มีต่อผู้นำรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง การยึดอำนาจจึงเป็นหลักประกันของการอยู่ในอำนาจของผู้นำทหาร และก็เป็นหนทางที่รวดเร็วที่สุดในการกำจัดผู้นำพลเรือน

3. ปัจจัยระหว่างประเทศ เป็นประเด็นของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากตัวระบบการเมืองและเศรษฐกิจภายในของประเทศ เช่น การเปลี่ยนของเศรษฐกิจระหว่างประเทศในช่วงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของโลกในช่วงปี พ.ศ.2472 ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในหลาย ๆ ประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการขึ้นสู่อำนาจของพรรคนาซีในเยอรมนี พรรคฟาสซิสต์ในอิตาลี หรือการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยในปี 2475 ก็เช่นเดียวกัน ล้วนแต่ถูกกระทบจากความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยในระบบระหว่างประเทศทั้งสิ้น

สรุปสาเหตุที่ทำให้เกิดรัฐประหาร มีอยู่ 3 ปัจจัย คือ 1. ปัจจัยภายนอกกองทัพ ซึ่งหมายถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ไร้เสถียรภาพ 2. ปัจจัยภายในกองทัพ กองทัพเกิดความรู้สึกว่ารัฐบาลพลเรือนกำลังทำลายหลักประกันของตน หรือความไม่พอใจส่วนตัวของผู้นำกองทัพที่มีต่อผู้นำรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง และ 3. ปัจจัยระหว่างประเทศ สถานการณ์สงครามจากประเทศมหาอำนาจ เป็นอิทธิพลที่ส่งผลต่อระบบการเมืองภายในประเทศได้ ทั้งหมดนี้นับเป็นเงื่อนไขที่ผู้นำกองทัพจะใช้ในการก่อรัฐประหาร

เหตุการณ์รัฐประหารในประเทศไทย

การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ.2475 โดยกลุ่มคณะราษฎรซึ่งยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขจนถึงปัจจุบัน นับจากเวลานั้นได้ผ่านห้วงเวลายาวนานกว่า 90 ปี ทว่าปรากฏเหตุการณ์ความไม่สงบจนนำไปสู่การเกิดรัฐประหารถึง 13 ครั้ง เฉลี่ยรัฐประหารในประเทศไทยระยะเวลา 7 ปี จะเกิดขึ้น 1 ครั้ง โดยรัฐประหาร 13 ครั้งนั้นประกอบด้วย

1. รัฐประหาร 1 เมษายน พ.ศ.2476 นำโดย พระยามโนปกรณนิติธาดา

นับเป็นปฐมบทของรัฐประหารในประเทศไทย หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ผู้กระทำการรัฐประหารคือ พระยามโนปกรณนิติธาดา ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีในเวลานั้น ได้ออกประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎร แต่งตั้งรัฐมนตรีชุดใหม่ และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา สาเหตุการเกิดรัฐประหารครั้งนี้ เกิดขึ้นจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพลังเก่า (ขุนนาง) และกลุ่มพลังใหม่ (คณะราษฎร) สืบเนื่องจากการนำเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจ ฉบับที่เรียกว่า “สมุดปกเหลือง” ของนายปรีดี พนมยงค์ ทว่านโยบายเศรษฐกิจดังกล่าวถูกฝ่ายความเห็นข้างมากในคณะรัฐมนตรีกล่าวหาว่ามีลักษณะเป็นไปตามแนวทางคอมมิวนิสต์ โดยพระยามโนปกรณนิติธาดาซึ่งถือเป็นกลุ่มขุนนางพลังเก่าสร้างวาทกรรมว่ารัฐสภาก่อความวุ่นวาย จึงดัดทหารเข้ามาในสภาเกิดการ “รัฐประหารเงียบ” บังคับให้นายปรีดีเดินทางออกนอกประเทศ พร้อมทั้งจับกุม กวาดล้าง ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ หลังจากนั้นคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ได้อำงเหตุนี้แถลงต่อประชาชน (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, 2563) ทั้งนี้ปรากฏบันทึกอย่างไม่เป็นทางการว่า พระยามโนปกรณนิติธาดาและพันเอกพระยาทรงสุรเดช หนึ่งในผู้ก่อตั้งคณะราษฎรซึ่งได้แยกตัวเข้าร่วมมือกับกลุ่มพลังเก่าเพื่อขจัดบทบาททางการเมืองของคนสำคัญในคณะราษฎรด้วยตนเอง เช่น นายปรีดี พนมยงค์ และหลวงพิบูลสงคราม เป็นต้น (pornphanh, 2557)

2. รัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ.2476 นำโดย พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา ยึดอำนาจรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา

ภายหลังจากเกิดปัญหาภายในกลุ่มคณะราษฎรจนกระทบต่อความสัมพันธ์ในกลุ่ม “สี่ทหารเสือ” อันได้แก่ พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา พันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ พันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ และพันเอกพระยาทรงสุรเดช และ อันสืบเนื่องจากพระยามโนปกรณนิติธาดาซึ่งเป็นปฏิปักษ์กับคณะราษฎรประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎร และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราไปเมื่อเดือนเมษายนนั้น นำมาสู่การรัฐประหารซึ่งนำโดย พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา หลวงพิบูลสงคราม และหลวงศุภชลาศัย พร้อมด้วย คณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือนคณะหนึ่ง ได้กระทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศ เพื่อขอให้

พระยามโนปกรณนิติธาดาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยระบุเหตุผลว่ารัฐบาลกระทำการเป็นเผด็จการ และมุ่งหวังทำลายระบอบใหม่ (รุ่งมณี เมฆโสภณ, 2555)

3. รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2590 นำโดย พลโทผิน ชุณหะวัณ ยึดอำนาจรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์

ในปี พ.ศ.2489 นายปรีดี พนมยงค์ ลาออกจากการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจากกรณีสวรรคตของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล โดยถูกกล่าวหาจากพรรคประชาธิปัตย์และกลุ่มอำนาจเก่า ว่าเป็นผู้บงการลอบปลงพระชนม์ ส่งผลให้พลเรือตรีถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบทอดอำนาจต่อจากนายปรีดี พนมยงค์ ที่เพิ่งชนะการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในเวลานั้น

ภายหลังจากกรณีสวรรคต ช่วงเวลานั้นเกิดปัญหาความขัดแย้งกันภายในชาติอย่างรุนแรงและนายกรัฐมนตรีไม่สามารถจัดการกับปัญหาได้ รวมถึงการฉ้อราษฎร์บังหลวงในวงราชการ เช่น การใช้เงินงบประมาณไปจัดสรรจอบและเสียมให้แก่ราษฎรเพื่อการเกษตร แต่ภายหลังพบว่าอุปกรณ์ทางการเกษตรดังกล่าวไม่ได้มาตรฐาน รัฐบาลนี้จึงถูกเรียกว่าพวก “กินจอบกินเสียม” เป็นต้น (ชาดา นนทวัฒน์, 2552) นำไปสู่การรัฐประหารครั้งใหม่ โดยกลุ่มทหารนอกราชการที่นำโดย พลโทผิน ชุณหะวัณ ที่ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม และกลุ่มนิยมระบอบเก่า โดยกลุ่มผู้ยึดอำนาจซึ่งเรียกกลุ่มตนเองว่า

“คณะทหารแห่งชาติ” ยกข้อกล่าวหาว่านายปรีดีเป็นผู้บงการลอบปลงพระชนม์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล หลังการรัฐประหารสำเร็จได้แต่งตั้ง นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านเวลานั้นขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี

4. รัฐประหาร 6 เมษายน พ.ศ.2491 นำโดย คณะนายทหารกลุ่มที่ทำการรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2490 จี้บังคับให้นายควง อภัยวงศ์ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ภายหลังจากคณะทหารแห่งชาติแต่งตั้งนายควง อภัยวงศ์ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จากนั้นจึงมีการจัดตั้ง “คณะรัฐมนตรีสภา” ขึ้นมาเพื่อให้มีการจัดการเลือกตั้ง ซึ่งผลการเลือกตั้งพรรคประชาธิปัตย์ได้คะแนนเสียงข้างมาก นายควง อภัยวงศ์ จึงดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อเป็นรัฐบาลพลเรือน แต่ทว่าในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ.2491 คณะนายทหารในกลุ่ม 4 คน นำโดย นาวาเอกกาจ กาจสงคราม ได้กระทำการบีบบังคับให้นายควงลาออก โดยอ้างเหตุเรียกร้องให้นายควงจ่ายเงินอันเป็นค่าใช้จ่ายระหว่างเดินทางกลับจากเชียงใหม่ หลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งได้ทำการเบิกจ่ายก่อนหน้านี้แล้วจากกระทรวงการคลัง แต่นายควงไม่ยอมจ่าย ซึ่งเรื่องนี้เป็นความขัดแย้งระหว่างนายควงกับทหารกลุ่มนี้มาก่อนแล้ว ผลจากการรัฐประหารในครั้งนี้ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กลับสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง การรัฐประหารครั้งนี้ใช้นายทหารเพียงไม่กี่คน ไม่มีการเคลื่อนย้ายกำลังพล ทำให้ได้ชื่อว่า “รัฐประหารเงียบ” (ชาดา นนทวัฒน์, 2552)

5. รัฐประหาร 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2494 นำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยึดอำนาจตนเอง

สาเหตุการรัฐประหารในครั้งนี้เนื่องจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม อ้างว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ.2492 ที่บังคับใช้อยู่ขณะนั้น ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ระดับชั้นที่ประเทศชาติเผชิญอยู่ คือ ภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์และการคอร์รัปชัน จำเป็นต้องนำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 กลับมาใช้ให้เป็นความรุ่งเรืองสภาพแก่ประเทศชาติ (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2561) ทั้งนี้เพราะรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2492 มีวิธีการบริหารที่เป็นลักษณะประชาธิปไตยมากเกินไป ส่งผลให้รัฐบาลไม่สามารถควบคุมเสียงข้างมากในรัฐสภาได้อย่างสะดวก นำไปสู่การจัดหาตำแหน่งโดยใช้ผลประโยชน์เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนอยู่เสมอ

6. รัฐประหาร 16 กันยายน พ.ศ.2500 นำโดย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

สาเหตุการรัฐประหารครั้งนี้ สืบเนื่องจากความขัดแย้งทางการเมือง เกิดสถานการณ์ “3 เส้า” ระหว่าง กลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลุ่มต่อต้านรัฐบาลที่นำโดยจอมพลสฤษดิ์ และกลุ่มอนุรักษ-กษัตริย์นิยมต่างชิงไหวชิงพริบกัน โดยเฉพาะความแตกแยกระหว่าง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบก กับกลุ่มตำรวจที่นำโดย พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจผู้ค้ำอำนาจของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

สืบเนื่องจากการขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม มาจากการเลือกตั้งที่ไม่ชอบธรรม เนื่องจากพบว่ามีกรโก่งก้นมากที่สุดประวัติศาสตร์ มีการใช้เครื่องบินโปรยใบปลิวโจมตีฝ่ายตรงข้าม ช่มชู้ชาวบ้าน โดยสถานการณ์ทั่วไปในยามนั้น สังคมตกอยู่ความอลหม่านสับสน อันธพาลสร้างความวุ่นวายอย่างไม่มี涯เกรงกฎหมาย โดยเป็นที่รับรู้กันทั่วไปว่าที่เป็นเช่นนั้น เพราะมีตำรวจซึ่งนำโดย พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ให้การสนับสนุน (ชาดา นนทวัฒน์, 2552) การรัฐประหารในครั้งนี้จึงเกิดขึ้นโดยอ้างถึงความจำเป็นในการรักษาความสงบเรียบร้อยและยุติอำนาจของรัฐบาลของจอมพล ป.

7. รัฐประหาร 20 ตุลาคม พ.ศ.2501 นำโดย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร (ตามที่ตกลงกันไว้)

หลังการรัฐประหารในปี พ.ศ.2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มอบหมายให้ นายพจน์ สารสิน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพื่อจัดการเลือกตั้ง และผลการเลือกตั้งในวันที่ 15 ธันวาคม 2500 จอมพลถนอม กิตติขจร จึงดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี แต่การเมืองในรัฐสภากลับไม่สงบและจอมพลถนอมไม่สามารถควบคุมได้ อีกทั้งลัทธิคอมมิวนิสต์ได้เข้ามายังประเทศไทยในช่วงเวลานั้น

จอมพลสฤษดิ์จึงทำการรัฐประหารโดยได้รับความยินยอมจากจอมพลถนอม และประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2495 และประกาศใช้ธรรมนูญการปกครอง

ราชอาณาจักร พ.ศ.2502 แทน และมีการออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการรัฐประหารในครั้งนี้ด้วย โดยมีจอมพลถนอม ในฐานะรองนายกรัฐมนตรีเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ จอมพลสฤษดิ์ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนับจากนั้นจวบจนถึงปี พ.ศ.2506 ก็ถึงแก่อสัญกรรม ก่อนที่จอมพลถนอมจะได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป

8. รัฐประหาร 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2514 นำโดย จอมพลถนอม กิตติขจร ยึดอำนาจตนเอง

จอมพลถนอม กิตติขจร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อจากจอมพลสฤษดิ์นับตั้งแต่ พ.ศ.2506 จวบปี พ.ศ.2512 คณะรัฐบาลที่มาจากการสืบทอดอำนาจนั้นก็พยายามหาความชอบธรรมในการปกครองแบบเผด็จการด้วยการจัดให้มีการเลือกตั้งและมีรัฐสภา และได้กลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งจากการให้สัญญาไว้กับสมาชิกพรรคสหประชาไทยว่าจะให้ผลประโยชน์ตอบแทน ทว่ากลับไม่ได้ตอบแทนดังที่สัญญาไว้ สมาชิกเหล่านั้นจึงกันเรียกร้อง และบ้างก็ขู่ว่าจะลาออก ซึ่งเหล่านี้เป็นเหตุให้จอมพลถนอมไม่อาจควบคุมสถานการณ์ในสภาผู้แทนราษฎรได้ จึงยึดอำนาจตนเอง โดยไม่มีชื่อเรียกคณะรัฐประหารในครั้งนี้โดยเฉพาะเหมือนรัฐประหารที่ผ่านมา แต่เรียกตัวเองว่าเพียงว่า “คณะปฏิวัติ” (เริงศักดิ์ กำธร, 2545)

9. รัฐประหาร 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 นำโดย พลเรือเอกสัจด์ ชลออยู่ ยึดอำนาจรัฐบาลหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช

สืบเนื่องจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ซึ่งเป็นเหตุการณ์การชุมนุมประท้วงการปกครองแบบเผด็จการทหาร ที่ดำเนินมายาวนานนับแต่ยุคของจอมพลสฤษดิ์มาถึงยุคจอมพลถนอม มีการเดินขบวนเรียกร้องรัฐธรรมนูญฉบับใหม่แทนรัฐธรรมนูญเผด็จการ จนในที่สุดจอมพลถนอม ต้องเดินทางออกนอกประเทศ องคมนตรีสัญญา ธรรมศักดิ์ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีแทน และก้าวเข้าสู่ยุคประชาธิปไตย ทว่าสถานการณ์บ้านเมืองยังเต็มไปด้วยความขัดแย้ง ประชาชน นิสิต นักศึกษามีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น และเรียกร้องให้มีการลดบทบาทกองทัพ จนเกิดการปราบปรามคอมมิวนิสต์ที่ไม่มีการแบ่งแยกกันอย่างชัดเจนว่าผู้ใดเป็นคอมมิวนิสต์และผู้ใดเป็นชาวบ้านธรรมดา มีการสังหารผู้ที่เกี่ยวข้องทางการเมือง มีการจัดตั้งขบวนการฝ่ายขวา ได้แก่ กลุ่มนวพลและกลุ่มกระทิงแดงเข้ามาต่อต้านขบวนการนักศึกษา จนนำไปสู่เหตุการณ์การสังหารหมู่ นักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ฝ่ายกองทัพกระทำการรัฐประหาร โดยคณะทหารที่ใช้ชื่อว่า “คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน” กระทำการยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนของหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช นำโดย พลเรือเอกสัจด์ โดยอ้างภัยคุกคามจาก “จักรวรรดินิยมคอมมิวนิสต์” ที่มีต่อประเทศและสถาบันพระมหากษัตริย์ (ปฐม มณีโรจน์, 2520)

10. รัฐประหาร 20 ตุลาคม พ.ศ.2520 นำโดย พลเรือเอกสัจด์ ชลออยู่ ยึดอำนาจรัฐบาล นายธานินทร์ กรัยวิเชียร

หลังการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ความสัมพันธ์ระหว่างคณะทหารที่เป็นผู้อุปถัมภ์ คำนูณราษฎรบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียรกลับไม่สู้ดีนัก คณะทหารมีความเห็นว่ารัฐบาลมีปัญหา มีความต้องการให้ปรับปรุงคณะรัฐมนตรี และรัฐมนตรีที่คณะทหารให้ปรับปรุงนั้นล้วนเป็นรัฐมนตรีพลเรือนเกือบทั้งสิ้น ความขัดแย้งประการนี้ได้นำไปสู่การยึดอำนาจ นำโดย พลเรือเอกสัจด์ ชลออยู่ และ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ซึ่งคณะทหารเห็นว่าถึงเวลาที่ผู้นำการยึดอำนาจจะต้องเป็นรัฐบาล โดยเสียงสนับสนุนกำลังหลักทางทหารได้หนุนให้ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี (The Standard Team, 2563)

11. รัฐประหาร 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 นำโดย พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ยึดอำนาจรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ (ยศในเวลานั้น) ได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2531 ภายหลังจากที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีขณะนั้นแก้ปัญหาทางการเมืองด้วยการยุบสภา ในช่วงการดำรงตำแหน่งของพลเอกชาติชาตินั้น เรียกได้ว่าเป็นยุคของรัฐบาลประชาธิปไตยที่มีได้ผ่านการจัดตั้งรัฐบาลโดยกองทัพ สถานการณ์ขณะนั้นรัฐบาลได้เผชิญหน้ากับฝ่ายทหารมาโดยตลอด จนนำมาสู่การยึดอำนาจในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 โดย พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ในฐานะหัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ชี้แจงเหตุผลของการรัฐประหารในครั้งนี้ว่า เกิดเหตุการณ์ฉ้อราษฎร์บังหลวง ข้าราชการการเมืองใช้อำนาจกดขี่ราชการประจำ รัฐบาลมีลักษณะเป็นเผด็จการรัฐสภา มีความพยายามทำลายสถาบันทหาร และการบิดเบือนคดีล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์เมื่อ พ.ศ.2525 กรณีกบฏพันเอกมโนญ รูปขจร

12. รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ.2549 นำโดย พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ยึดอำนาจรัฐบาลรักษาการ พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร

คณะรัฐประหารครั้งนี้มีชื่อเรียกว่า “คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (คปค.) นำโดย พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน โดยอ้างเหตุกระทำรัฐประหารครั้งนี้ว่ารัฐบาลของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ก่อให้เกิดความขัดแย้ง การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองส่อไปในทางทุจริต ตลอดจนข้อกล่าวหาว่ามีลักษณะหมิ่นเหม่ที่จะเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริย์ เกิดการชุมนุมประท้วงโดยกลุ่มที่เรียกว่า “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” และรัฐบาลไม่สามารถควบคุมสถานการณ์เอาไว้ได้ โดยการยึดอำนาจในครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่มีการระบุสาเหตุว่าผู้นำไม่มีคุณธรรมจริยธรรม (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2560) ซึ่งไม่เคยปรากฏเหตุผลเช่นนี้ในการรัฐประหารมาก่อน

13. รัฐประหาร 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 นำโดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ยึดอำนาจรัฐบาลรักษาการของนายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล ปฏิบัติหน้าที่นายกรัฐมนตรีแทนนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร หลังถูกศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้พ้นจากตำแหน่ง

คณะรัฐประหารซึ่งภายหลังได้จัดตั้งเป็นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) นำโดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ยึดอำนาจรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ซึ่งมีนายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล รักษาการนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น โดยอ้างเหตุผลในการยึดอำนาจว่า เพราะสถานการณ์บ้านเมืองมีความขัดแย้งทางความคิดอย่างรุนแรงและมีการใช้อำนาจปกครองที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ เกิดการทุจริตอันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชาติ อีกทั้งรูปแบบการเลือกตั้งหลังการยุบสภาของนางสาวยิ่งลักษณ์ยังถูกต้องด้าน จนนำไปสู่เหตุความวุ่นวายระหว่างประชาชนด้วยกันเอง โดยกลุ่มประชาชนที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวจนเป็นที่กล่าวขานว่าเป็นการปูทางเพื่อให้กองทัพออกมารัฐประหาร คือ “คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (กปปส.) โดยมีแกนนำคนสำคัญคือ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ และบรรดาอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ ประกาศตัวสนับสนุนอย่างเต็มที่ (iLaw, 2565) การรัฐประหารครั้งนี้ก่อให้เกิดประเด็นปัญหาเรื่องการจำกัดสิทธิพลเมือง รวมไปถึงการควบคุมสิทธิเสรีภาพของประชาชนและสื่อมวลชน และเป็นจุดเริ่มต้นของการมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในปี พ.ศ.2560 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่เต็มไปด้วยข้อจำกัดมากมาย และมีรายละเอียดหลายประการที่ถูกทำให้เปลี่ยนไปจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 และ พ.ศ.2550 (iLaw, 2563)

จะเห็นได้ว่า ผู้ก่อการรัฐประหารในประเทศไทยเป็นผลสำเร็จ ล้วนแต่มาจากฝ่ายทหารบกทั้งสิ้น ส่วนทหารเรือเคยพยายามก่อรัฐประหารมาแล้ว ในกรณีกบฏวังหลวง เมื่อปี พ.ศ. 2492 และกบฏแมนฮัตตัน เมื่อปี พ.ศ. 2494 แต่กระทำไม่สำเร็จ แล้วหลังจากนั้น ทหารเรือก็เสียอำนาจในการเมืองไทยไป

การเปรียบเทียบแนวคิดว่าด้วยอำนาจรัฐของภายใต้เจ้าผู้ครองนครของมาคิอาเวลลี และการได้มาซึ่งอำนาจของคณะรัฐประหารไทย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ สามารถสรุปและเปรียบเทียบโดยแยกผลการศึกษาออกเป็น 4 ส่วนตามแนวคิดว่าด้วยอำนาจรัฐของมาคิอาเวลลี ดังต่อไปนี้

1. คุณสมบัติผู้ปกครองของคณะรัฐประหารไทย อันเอื้อต่อการได้มาซึ่งอำนาจ

ประเทศไทยมีนายกรัฐมนตรีซึ่งมีที่มาจากการรัฐประหาร 13 ครั้ง เมื่อพิจารณาคุณสมบัติของผู้ปกครองพบว่า คณะรัฐประหารไทยมีลักษณะที่ตรงตามแนวคิดของมาคิอาเวลลีทั้ง 3 ประการ ประการแรก ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องซื่อสัตย์ แต่ต้องมองโลกตามความเป็นจริง ดังเช่นวิธีการแทรกแซงทางการเมืองของ

คณะรัฐประหารซึ่งอยู่ในบทบาทผู้รักษาความสงบของประเทศ อันมีเหตุสืบเนื่องมาจากสถานการณ์ความวุ่นวายทางการเมือง ขณะที่รัฐประหารกลับเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลที่ไม่เป็นไปตามเจตจำนงตามระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นการยึดอำนาจของคณะรัฐประหารไทยจึงสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าด้วยคุณลักษณะของผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี ประการต่อมา คณะรัฐประหารสร้างความยำเกรงเช่นราชสีห์ และมียุทธวิธีทางการปกครองเช่นสุนัขจิ้งจอก จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ภายใต้สถานการณ์ช่วงยึดอำนาจ คณะรัฐประหารไทยได้ยุติการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ ใช้กองทัพยึดอำนาจบริหารของรัฐบาลพลเรือน ซึ่งเป็นรัฐบาลที่มาจากอำนาจของประชาชน โดยเฉพาะการรัฐประหารในปีพ.ศ. 2549 ได้ล้มเลิกรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ.2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ถูกขนานนามว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ภายหลังจากการยึดอำนาจครั้งนั้น ส่งผลให้ความขัดแย้งภายในประเทศทวีความรุนแรงมากขึ้น นักการเมืองแสวงหาอำนาจในทางมิชอบประชาชนแบ่งฝ่าย เรื่อยมาจนจบจนการรัฐประหารครั้งล่าสุดในปี พ.ศ.2557 และประการสุดท้าย คณะรัฐประหารไทยมีลักษณะที่แสวงหาและรักษาไว้ซึ่งอำนาจโดยไม่คำนึงศีลธรรม มีความต้องการสร้างกฎหมายใหม่เพื่อรักษาไว้ซึ่งอำนาจของตนเอง แม้ขัดต่อหลักการตามระบอบประชาธิปไตยก็ตาม ดังปรากฏชัดเจนนับแต่การช่วงชิงอำนาจระหว่างคณะราษฎรกับกลุ่มระบอบเก่า และความขัดแย้งภายในคณะราษฎรก่อนนำไปสู่ยุคเผด็จการหลังการยึดอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ การรัฐประหารมีวิวัฒนาการเรื่อยมาโดยอาศัยรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบทอดอำนาจของผู้ก่อการ โดยเมื่อพิจารณาการได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่ถูกขนานนามว่าเป็น รัฐธรรมนูญสืบทอดอำนาจของ คสช.

2. การได้มาซึ่งอำนาจของคณะรัฐประหารไทย

จากการศึกษาประวัติศาสตร์การยึดอำนาจของไทยในแต่ละครั้งมีลักษณะของการเป็นอาชญากรรมทางการเมือง สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าด้วยการขึ้นครองรัฐโดยอาชญากรรมของมาคิอาเวลลี สืบเนื่องจากการรัฐประหารถือเป็นการกระทำอันละเมิดทั้งต่อระบอบประชาธิปไตยและทั้งต่อรัฐบาลพลเรือนซึ่งเป็นตัวแทนในการใช้อำนาจของประชาชน มีการควบคุมหน่วยงานรัฐต่าง ๆ ตลอดจนสื่อสารมวลชนก็ได้รับผลกระทบจากการลิดรอนอำนาจการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเช่นกัน

แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาการรัฐประหารในปี พ.ศ.2557 ซึ่งนำโดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา กลับพบว่ามิประเด็นที่น่าพิจารณาว่าด้วยการยึดอำนาจครั้งนั้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดการได้เป็นผู้ปกครองโดยการสนับสนุนของพี่น้องพลเมืองของมาคิอาเวลลี เพราะเมื่อพิจารณาจากการให้สัมภาษณ์ของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ แกนนำกลุ่มกปปส. นายสุเทพกล่าวว่า ก่อนรัฐประหารประยุทธ์ได้ติดต่อกับเขาโดยมีเนื้อหาสรุปความได้ว่า นายสุเทพและมวลชนผู้สนับสนุน กปปส. เหลือมากพอแล้ว ถึงเวลาที่กองทัพจะต้อง

รับช่วงต่อ” นายสุเทพยังกล่าวอีกว่า กองทัพมีความเข้าใจอันดีถึงเจตนารมณ์ของกลุ่ม กปปส. ที่ช่วยกดดันข้าราชการและทหารให้เข้าร่วมขบวนการ กองทัพจึงขานรับข้อเสนอของ กปปส. (เนาวรัตน์ สุขสำราญ, 2557)

3. การยึดอำนาจ และทัศนคติเกี่ยวกับการยึดอำนาจของคณะรัฐประหารไทย

จากการศึกษาในประเด็นว่าด้วยการยึดครองรัฐตามแนวคิดของมาคิอาเวลลี สามารถสรุปได้ว่า คณะรัฐประหารไทยมีลักษณะการยึดอำนาจโดยใช้วิธีการพึ่งพากองกำลังของผู้อื่นและโชคชะตา ไม่สอดคล้องกับการยึดครองโดยคุณธรรม เนื่องจากพิจารณาสาเหตุแห่งการยึดอำนาจล้วนมีความเกี่ยวข้องในเรื่องผลประโยชน์ระหว่างกองทัพกับรัฐบาลทั้งสิ้น แต่ขณะเดียวกันจากการพิจารณาเหตุผลและท่าทีของคณะรัฐประหาร กลับพบว่าคณะผู้ก่อการมีความเชื่อว่าตนอยู่ในบทบาทของผู้ยึดครองโดยคุณธรรม ด้วยเชื่อว่าการยึดอำนาจเป็นวิถีทางที่มีความชอบธรรมในการแก้ไขปัญหาความวุ่นวายทางการเมือง เพราะกองทัพมีหน้าที่ปกป้องสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ดังปรากฏในช่วงเหตุการณ์สำคัญ เช่น การปราบปรามผู้มีแนวคิดแบบคอมมิวนิสต์ การตั้งข้อหาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ เป็นต้น จึงนำมาสู่ปัจจัยให้เกิดการยึดอำนาจในที่สุด

สรุป

จากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่าสิ่งที่เหมือนกันระหว่างแนวคิดว่าด้วยอำนาจรัฐภายใต้เจ้าผู้ครองนครของมาคิอาเวลลีและการได้มาซึ่งอำนาจของคณะรัฐประหารไทย นับตั้งแต่คุณลักษณะของผู้ปกครองทั้งสามประการ คือ 1. การเป็นผู้ปกครองที่ไม่จำเป็นต้องรักษาสัญญา แต่ต้องมองโลกตามความเป็นจริง พิจารณาจากแก้ไขปัญหาทางการเมืองด้วยวิธีรัฐประหาร ซึ่งมีได้เป็นไปตามกลไกของระบอบประชาธิปไตย 2. คณะรัฐประหารไทยมีลักษณะเป็นทั้งราชสีห์และสุนัขจิ้งจอก กล่าวคือมีการใช้อำนาจเพื่อสร้างความยำเกรงต่อผู้ถูกปกครอง ซึ่งเป็นลักษณะของราชสีห์ และการใช้กลไกทางรัฐธรรมนูญเพื่อรักษาไว้ซึ่งอำนาจของตนเอง เช่นเดียวกับลักษณะอันเฉลียวฉลาดของสุนัขจิ้งจอก และ 3. คณะรัฐประหารไทยมิได้ใช้หลักการตามกรอบของคุณธรรมและศีลธรรม สืบเนื่องจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม การรัฐประหารถือเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลโดยวิธีการอันละเมิด

จากคุณลักษณะของผู้ปกครองข้างต้น นำมาสู่การศึกษาในประเด็นว่าด้วยการได้มาซึ่งอำนาจรัฐ พบว่าการได้มาซึ่งอำนาจของคณะรัฐประหารไทยมีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดว่าด้วยการขึ้นครองรัฐโดยอาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการกระทำโดยละเมิดต่อรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อพิจารณาถึงการได้มาซึ่งอำนาจคณะรัฐประหารของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ปรากฏให้เห็นถึงการสนับสนุนจากฝ่ายบริหารหรือพรรคการเมือง และภาคประชาชนที่เรียกตนเองว่ากลุ่ม กปปส.

จากแนวคิดของมาคิอาเวลลีอันเกี่ยวข้องกับอำนาจรัฐ จึงสามารถสรุปได้ว่าคณะรัฐประหารไทยมีลักษณะการยึดอำนาจด้วยวิธีการพึ่งพากองกำลังของผู้อื่นและโชคชะตา มิใช่การยึดครองโดยคุณธรรม เนื่องจากพิจารณาสาเหตุแห่งการยึดอำนาจในแต่ละครั้ง พบประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ระหว่างกองทัพกับรัฐบาล การแสวงหาและการรักษาไว้ซึ่งอำนาจกองทัพ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากประวัติศาสตร์การรัฐประหารในทุกยุคสมัย

บรรณานุกรม

- กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. (2563). ย้อนรอย ‘19 กันยา’ กับ 13 ‘รัฐประหาร’ ไทย รอบแผลเป็นบนถนนประชาธิปไตย. กรุงเทพธุรกิจ. สืบค้นวันที่ 25 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/politics/897979>
- กานต์ บุญยะกาญจน์. (2562). *The Prince 2019 : มาคิอาเวลลีกับการเมืองไทย เมื่อกลอำนาจอยู่ในมือพ่อมด (สัมภาษณ์โดย ปาณิส โพธิ์ศรีวังชัย)*. The101.world. สืบค้นวันที่ 24 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/the-prince-2019>
- การุณ ไสงาม. (2550). มาเคียเวลลีสอนอะไร พลเอกสุรยุทธ์. ผู้จัดการออนไลน์. สืบค้นวันที่ 23 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9500000038410>
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2561). รัฐประหาร พ.ศ.2494 กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2492. มติชน. สืบค้นวันที่ 26 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก https://www.matichon.co.th/article/news_1269307
- ชาดา นนทวัฒน์. (2552). *กบฏแผ่นดิน แย่งชิงอำนาจ*. กรุงเทพฯ: ยิปซี.
- เนาวรัตน์ สุขสำราญ. (2557). Suthep in talks with Prayuth ‘since 2010’. Bangkok Post. สืบค้นวันที่ 29 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/416810/suthep-in-talks-with-prayuth-since-2010>
- ปฐม มณีโรจน์ และ สุนทร เกิดแก้ว. (2520). *การปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน : ประมวลเอกสารสำคัญทางการเมืองระหว่าง 6 ตุลาคม-22 ตุลาคม 2519*. กรุงเทพฯ : โครงการผลิตเอกสารประกอบการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประชา เทพเกษตรกุล. (2535). *การแทรกแซงทางการเมืองของทหารไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีการรัฐประหารเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2534*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- มาคิอาเวลลี, นิโคโล. (2552). *The Prince เจ้าผู้ปกครอง* (สมบัติ จันทรวงศ์, แปล). กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ. (ต้นฉบับตีพิมพ์ ค.ศ.1532)
- _____ (2560). *The Prince เจ้าผู้ครองนคร* (สรวงอัปสร กสิกรานันท์, แปล). กรุงเทพฯ : แอร์โรว์คลาสสิกบุ๊กส์. (ต้นฉบับตีพิมพ์ ค.ศ.1532)
- รุ่งมณี เมฆโสภณ. (2555). *อำนาจ 2 ต่อสู้กับชาติ เอกราชภรณ์ อธิปไตย*. กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์.
- เริงศักดิ์ กำธร. (2545). *กินอยู่เรียบง่ายสบายแบบชาวบ้าน ชวน หลีกภัย ลูกแม่ค้าขายพุงปลา*. กรุงเทพฯ: เพื่ออักษร.
- วสันต์ ليمป์เฉลิม. (2553). *มองความขัดแย้งของการเมืองไทยผ่านแนวคิดมาคิอาเวลลี*. ประชาไท. สืบค้นวันที่ 23 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2010/02/27635>
- วินัย ผลเจริญ. (2556). *ทฤษฎีสังคมและการเมือง*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร และ วรวิทย์ กลิ่นสุข. (2564). *ทหารกับการเมืองในประเทศไทย*. Journal of Modern Development ปีที่ 6 (2). สืบค้นวันที่ 29 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/download/247218/168344/879025>
- วีระ สมบูรณ์. (2561). *ทฤษฎีการเมืองกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: WAY of BOOK.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2551). *ไตรสรณคมน์ทหาร รัฐประหาร และการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันปรีดี พนมยงค์
- _____ (2558). *เสนานิปไตย:รัฐประหารกับการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน
- สุรพศ ทวีศักดิ์. (2560). *อัตลักษณ์ ‘คนดี’ กับความล้มเหลวของประชาธิปไตยไทย*. ประชาไท. สืบค้นวันที่ 26 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2017/12/74699>
- iLaw. (2563). *ปัญหารัฐธรรมนูญ 2560 : สิทธิเสรีภาพที่อยู่ภายใต้ “ความมั่นคงของรัฐ”*. iLaw. สืบค้นวันที่ 26 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://ilaw.or.th/node/5735>
- _____ (2565). *ย้อนความจำ 12 ปี กรุงเทพฯ ภายใต้ประชาธิปไตย กปปส. และ คสช.* iLaw. สืบค้นวันที่ 26 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.ilaw.or.th/node/6138>
- Pornphanh. (2557). *ย้อนรอยรัฐประหารในประวัติศาสตร์ไทย*. MTHAI. สืบค้นวันที่ 25 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://teen.mthai.com/variety/72869.html>
- The Standard Team. (2563). 20 ตุลาคม 2520 *ทหารยึดอำนาจรัฐบาลที่ตัวเองขอให้มาเป็นนายกรัฐมนตรี*. The Standard. สืบค้นวันที่ 26 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://thestandard.co/onthisday2010>